

CERAMICĂ ARHEOLOGICĂ DESCOPERITĂ LA MĂCEȘU DE JOS - INTERVENȚII DE RESTAURARE -

Dr. Simona Violeta GHEORGHE*

Ceramica arheologică se referă la produse realizate în principal din lut și care conțin cantități variabile de materiale litice și alte materiale. Termenul de ceramică provine din limba greacă κεράμιον Kerāmion, care a fost tradus ca „lucru ars”. Ceramica este de departe deosebit de importantă din punct de vedere arheologic, iar metodele de prelevare și studiu sunt aplicabile în mare măsură celorlalte suporturi.

De interes primordial în studiile ceramice sunt: natura și sursa materiilor prime - argile, temperatură, pigment de suprafață aplicat, reconstituirea metodelor de lucru ale olarilor antici; proprietățile fizice ale materiilor prime, de la prepararea lor până la transformările suferite în timpul realizării unui produs ceramic final; natura reacțiilor fizico-chimice care au loc în timpul arderii ca indiciu al tehnologiei de care dispunea olarul și utilizările, proveniența și comerțul mărfurilor produse. O mare parte din informațiile necesare pentru a răspunde la aceste întrebări sunt disponibile prin analiza geochimică și petrografică standard a artefactelor ceramice¹. O perspectivă asupra metodelor de lucru ale olarilor antici a fost obținută și prin studii etnografice ale culturilor în care, din cauza izolării sau a tradițiilor conservatoare sau ambelor, s-au păstrat metodele străvechi.

Ceramica este cel mai abundent material care supraviețuiește pe siturile arheologice. Abundența și ubicuitatea acestuia este rezultatul mai multor factori².

În primul rând, materiile prime care sunt utilizate pentru a crea majoritatea obiectelor ceramice sunt disponibile în mod obișnuit într-o mare varietate de zone. În majoritatea cazurilor sunt foarte puține cerințe în ceea ce privește prelucrarea specializată. Putem spune că, în general, procesul este relativ facil din punctul de vedere al timpului și energiei cerute de colectarea și prelucrarea materiilor prime necesare pentru obținerea ceramicii. În al doilea rând, piesele tind să fie fragile – la șocuri mecanice se

*Muzeul Olteniei Craiova.

¹ Herz, Norman, and Ervan G Garrison, „Ceramics”, *Geological Methods for Archaeology* (New York, 1998; online edn, Oxford Academic, 12 Nov. 2020), <https://doi.org/10.1093/oso/9780195090246.003.0019>, accesat 16 iunie 2024.

² Shortland AJ, Degryse P. 2020, Ceramics. In: Richards MP, Britton K, eds. *Archaeological Science: An Introduction*. Cambridge University Press.

sparg ușor. În al treilea rând, fragmentele ceramice sparte nu pot fi reutilizate cu ușurință.

Dacă în cazul metalelor, acestea pot fi ascuțite sau topite, soarta majorității ceramicii sparte este aceea de a fi aruncată. Spre deosebire de fragilitatea relativă a vasului ceramic, fragmentele ceramice sunt totuși rezistente la degradarea ulterioară din timpul zăcerii in situ și diagenzei. Aceasta înseamnă că fragmentele ceramice ajung să treacă peste mii de ani în mâinile arheologului, apoi în cele ale restauratorului, astfel încât devine posibilă reconstrucția formei vasului original.

Piesele ceramice, așadar, în ciuda fragilității lor, sunt extrem de utile, atât societăților care le-au produs, de obicei din abundență, cât și oamenilor de știință care le studiază.

Muzeul Olteniei Craiova deține piese ceramice deosebite din punct de vedere istoric și documentar, în rândul cărora se înscriu și descoperirile de la Săpata - Măceșu de Jos, Dolj. Lucrarea prezintă intervențiile de restaurare și conservare efectuate pentru un lot de piese, datate perioada getică, descoperite în anul 2023 în castrul acestui sit arheologic.

Siturile Săpata - Măceșu de Jos. Localizarea pe hartă³

Ca urmare a zăcerii in situ piesele prezentau următoarele probleme legate de starea de conservare:

- depuneri grosiere de pământ,
- depuneri de substanțe anorganice (carbonați),
- fragmente desprinse,
- fragmente lipsă,
- fisuri.

³ <https://map.cimec.ro/Mapserver/index.html>

Având în vedere toate aceste aspecte a fost aleasă metodologia de restaurare⁴, piesele ceramice prezentând caracteristici similare ale stării de conservare și ale tipologiei materialului ceramic.

Materialul ceramic este similar, lut ars lucrat la mână, cu o porozitate observabilă macroscopic⁵.

Au fost luate în considerare operațiile neagresive, nu s-au folosit tratamente de curățare mecanică dură (bisturie) și nici tratamente chimice invazive (curățare cu acid, de exemplu). Pe tot parcursul tratamentului în prim plan s-a aflat stabilitatea și consolidarea materialului ceramic.

Pentru toate aceste piese operația de debut a procesului tehnologic de restaurare a constat în imersarea în soluție apoasă de detergent neutru Tween 20 (5%) în vederea îndepărtării depunerilor de pământ de pe suprafața fragmentelor ceramice.

Aceasta a fost urmată de îndepărtarea depunerilor aderente de carbonați, prin curățarea materialului ceramic utilizând următoarele metode:

- abur sub presiune, cu ajutorul aparatului VAPORJET 2000BT, cu o presiune a aburului de 4,8 bari;
- curățare mecanică ușoară, cu ajutorul periilor cu păr moale;
- băi ultrasonice repetate, în reprize scurte de zece minute, în soluție de detergent neionic⁶ Tween 20 (5-10%); temperatura 40°C, frecvența ultrasunetelor fiind de 28-34 kHz;
- spălare finală în apă curentă, urmată de baie în apă distilată.

După uscarea pe hârtie de filtru, departe de sursă directă de căldură, a urmat consolidarea materialului ceramic prin peliculizare cu Paraloid B72⁷ 5% în toluen.

Asamblarea pieselor s-a realizat utilizând pentru lipire Vinavil 59, o emulsie de poliacetat de vinil, fără plastifiant.

Completarea zonelor lacunare s-a realizat cu ipsos pe suport de ceară dentară și a fost urmată de finisarea cu pânză/hârtie abrazivă de diferite granulații.

În funcție de particularitățile fiecărei piese s-a efectuat o intervenție complexă, sau doar anumite operații dintre cele expuse.

⁴ B. Fabbri, C. Ravanelli Cuidotti 2004– *Il restauro della ceramica*, Nardini Editore.

⁵ Williams E., Peachey C., 2010 - *The Conservation of Archaeological Materials – current trends and future directions*, Archaeopress.

⁶ Victoria L. Oakley & Kamal K. Jain 2002 – *Essentials in the Care and Conservation of Historical Ceramic Objects*, Archetype Publications.

⁷ Koob, S. P., 2009 „Paraloid B-72®: 25 years of use as a consolidant and adhesive for ceramics and glass” in *Holding it All Together*, edited by J. Ambers, C. Higgitt, L. Harrison, and D. Saunders, London: Archetype Publications Ltd.

Vas – înainte și după restaurare

Fructieră – înainte și după restaurare

Ceașcă – înainte și după restaurare

Vas cu toartă – înainte și după restaurare

Vas – înainte și după restaurare

Procesul de restaurare și conservare a avut în vedere respectarea normelor de restaurare, dar și principiul minimei intervenții. Acesta constituie un principiu de bază al eticii restaurării moderne cu mare impact pentru cele mai bune practici în conservare-restaurare. Intervenția minimă, combinată cu monitorizarea continuă și evaluarea interdisciplinară a condițiilor de conservare a patrimoniului cultural asigură respectarea autenticității istorice a unui artefact și este strâns legată de șansa unor tratamente repetabile de curățare și consolidare în decursul timpului.

***ARCHAEOLOGICAL CERAMICS DISCOVERED AT
MACEȚU DE JOS - RESTORATION INTERVENTIONS -***

-abstract-

Key Words:ceramics, conservation, restoration, Sapata, Macesu de Jos.

The paper presents the restoration and conservation interventions carried out for a group of pieces from the Oltenia Museum collection that were discovered in 2023 in the castrum of the Sapata archaeological site, Macesu de Jos, Dolj county. The pieces are dated to the Getic period. In the main, the conservation process included: cleaning of the ceramic material (steam under pressure, ultrasonic treatment), drying away from direct heat source, assembling (gluing with polyvinyl acetate emulsion), filling lacunae (plaster on dental wax support).